

Datum: 30.05.2018

PALAIS DES NATION

1211 GENEVA 10

SWITZERLAND

WEBMASTER@UNOG.CH

ZAHTEVE, MNENJA IN PRIČAKOVANJA GLEDE URESNIČEVANJA OTROKOVIH PRAVIC SLOVENIJI

Naše delovanje je že več kot 25 let vedno usmerjeno v zaščito otrokovih pravic in pravic družin. Delujemo pa na področju spolnih napadov na otroke, katero je specifično tudi zato, ker pogosto zaradi značilnosti teh dejanj (pogosto v družinah, širših družinah) ni samoumevno pričakovati takojšnjo ali ustrezno zaščito otrok in s tem njihovih pravic s strani družin. Zato bi morala biti zaščita otrok s strani vpletenih institucij toliko bolj kvalitetna in zagotovljena .

Naša zadnja intervencija za večjo zaščito otrok se izkazuje s podanim poročilom Komisiji Državnega zbora RS za peticije in človekove pravice in enake možnost, dne 20.01.2016. Do sedaj bistvenih sprememb položaja otrok in zaščite njihovih pravic v naši vsakodnevni praksi nismo zaznali.

Prav tako smo večino pripomb na izvajanje in spoštovanje pravic otrok iznesli že v preteklih »senčnih poročilih«, od katerih smo zadnjega poslali tudi neposredno Odboru ZN v Ženevi. Večina naših pripomb je bila s strani Odbora upoštevana, zato predloge za »senčno poročilo » najprej naslanjamo na že sprejeta priporočila Odbora in s tem pozivamo Vlado na njihovo uresničevanje. Izpostavljamo pa jih ponovno tudi za implementacijo v sedanjem »senčnem poročilu«.

Realizacija priporočil, ki so izhajala iz sklepnih ugotovitev o združenem tretjem in četrtem rednem poročilu Republike Slovenije, ki jih je odbor sprejel na svojem triinšestdesetem zasedanju (27. Maj- junij 2013), zlasti področja, ki vzbujajo skrb in sicer :

- **ukrepe za obravnavanje in izvajanje tistih priporočil iz drugega rednega poročila v skladu s Konvencijo, ki se niso izvajala ali bila zadovoljivo izvedena, zlasti v zvezi z usklajevanjem prepovedi razlikovanja ,**

uveljavljanjem preživnine za otroka, nasiljem nad otroki in njihovo zlorabo, ter trgovanje z njimi.

Med temi izvzemamo najbolj pomembna:

da država pogodbenica okrepi mandat in zmogljivosti MDDSZ, vključno tako, da zagotovi ustrezna sredstva, ki bodo omogočala učinkovito usklajevanje izvajanja Konvencije med različnimi sektorji ter v smeri od državne proti regionalni in lokalni ravni. - Konvencija o otrokovih pravicah še vedno ni spoštovana, najmanj pa je tudi usklajevanja med različnimi sektorji ali slišanja zahtev NVO po spoštovanju zapisanih pravic otrok v Konvenciji.

Odbor je še posebej zaskrbljen zaradi pomanjkanja zavesti med sodniki pri oddelkih za družino in področju pravic otrok ter zaradi pomanjkanja sistematičnega usposabljanja o pravicah otrok pri vseh strokovnih skupinah, ki delajo z otroki - še vedno ni sprememb, izobraževanjem manjka globina, so nesistematična, nedosledna, površinska, niso multidisciplinarna.

Izobraževanje vseh profesionalcev zahteva tudi Lanzarotska konvencija. Državi nalaga zagotavljanje usposabljanja, oblikovanja ukrepov, sofinanciranje znanstvenoraziskovalnih dejavnosti.

V izobraževanja bi morali biti nujno vključeni tudi pooblaščenca, ki zastopajo otroke na sodiščih in pogoj za vpis v seznam pooblaščenca bi morala biti opravljena tovrstna izobraževanja. Na našem področju dela še posebej pogrešamo znanja in zato izobraževanja na temo spolnih napadov in drugih oblik spolnega nasilja nad otroci.

Državo pogodbenico spodbuja k razmisleku o povečanju finančne pomoči nevladnim organizacijam s področja pravic otrok, da bi to svojo vlogo lahko opravljal4e učinkoviteje- Pomembna so znanja. V kolikor država ne postavi zahtev za usposobljenost in specializacijo strokovnih kadrov, ki delajo z otroki, NVO tudi ob dodatni finančni podpori tega ne morejo realizirati.

Spoštovanje otrokovih stališč- Še posebej je odbor zaskrbljen zaradi prevelikega zanašanja družinskih oddelkov na mnenja strokovnjakov, medtem ko stališča otrok niso deležna ustrezne pozornosti - Nekateri otroci, še posebej v starosti od 8 let naprej po naših izkušnjah, želijo svoje mnenje povedati na sodišču, želijo biti slišani! Lahko bi rekli, da skoraj ni primerov, ko bi bilo tej njihovi prošnji in pravici ugodeno. Sedaj se sodišča temu ogibajo še z zagovorniki otroka, kar ne more biti nadomestilo za pravico otroka, da sam izrazi svoje mnenje pred sodiščem.

Zlorabe in zanemarjanje

Odbor opozarja na ozko definicijo nasilja v povezavi z otroki, ki jo navaja ZPND- stanje se tudi v novem ZPND-ju ni spremenilo. Predlogi, da bi bil sestavni del ZPND-ja postopkovnik, protokol za izvajanje zaščite otrok, ki bi v svojem uvodnem poglavju definiral tudi oblike nasilja nad

otroci(fizično, spolno, psihično) in ogroženost ali možno ogroženost otrok, navkljub že večkrat podanim predlogom niso sprejeti. Tako so z ZPND ponovno sprejeta definiranja , katera lahko povezujemo pretežno z odraslimi žrtvami nasilja.

Že pri fizičnem nasilju bi jasneje lahko opredelili fizično nasilje nad otroci z definiranjem, da je »tudi vsako telesno kaznovanje otroka in drugi načini ponižujočega ravnanja do otrok , ki se opravičujejo z vzgojnimi cilji, nasilje«.V definiranju fizičnega nasilja nad otroci prav tako ni vključen Munchausenov sindrom z nadomestkom(kadar starši oz. skrbniki namerno izzivajo bolezenske simptome pri9 otroku)

Tako tudi telesno kaznovanje otrok še vedno ni opredeljeno kot kaznivo v Kazenskem zakoniku, zato je zgolj njegova prepoved v ZPND brez zoba tiger. Večkratni poskusi spremeniti kazensko zakonodajo na način, npr. da se v členu Zanemarjanje in surovo ravnanje z otroci izpusti besedice HUDO, so s strani naše NVO prisotni že od leta 1996. Na ta način bi se namreč lahko ob presoji sodišča tudi tepež otrok lahko prepoznal kot trpinčenje otroka.

Prav tako je v zvezi z otoci v ZPND neustrezno definirano spolno nasilje. V zvezi z otroci je nesprejemljivo, ozko, ne definira osnovnih dejstev zaradi katerih pride do spolnih napadov! Po logiki tega definiranja otrok npr. v starosti 9 let, ki ne nasprotuje ravnanjem s spolno vsebino , ki ni vanje prisiljen, ob tem pa razume njihov pomen- ne trpi spolnega nasilja!

Odbor opozarja na pomanjkanje pravil o urejanju nadzorovanih stikov med zlorabljenim otrokom in domnevno zlorabljajočim staršem in razpoložljivost dobro usposobljenega osebja v CSD za nadzor takih stikov. Pričakuje nemudoma izdajo temeljnih pravil-Na naša opozorila MDDSZ leta 2011 o problematiki izvajanja stikov pod nadzorom je MDDSZ poslalo vsem CSD-jem Priporočila glede izvajanja stikov pod nadzorom / št. 01700-4/2006/351, z dne 30.03.2011/ , obenem pa so se v obvestilu CSD-jem ,zavezali, »da bodo na ministrstvu začeli pripravljati predlog podzakonskega predpisa glede izvajanja stikov pod nadzorom«. Svojih zavez do sedaj niso realizirali. Problematika je pereča in pogosto se soočamo v praksi s psihičnim trpinčenjem otrok zaradi neustreznih institucionalnih ukrepov, izvajanjem stikov in popolnim zanikanjem občutij otrok, ter skoraj kriminaliziranjem mater, ki jih skrbi izpostavljanje otrok takšnim stikom , ki niso strokovno pripravljene, strokovno vodene in pogosto sledijo zahtevam domnevno zlorabljajočega starša.

Odbor poziva, da država vodi evidenco vseh primerov zlorabe in zanemarjanja otrok in podatke sistematično deli z CSD-ji , ter zagotovi spremljanje takih primerov da se zaščitni ukrepi spoštujejo- Še vedno nimamo evidenc, ki bi to omogočale , kar omogoča tudi , da so ob selitvi družin zaščitni ukrepi ne izvajajo oz. se tudi ne prepoznava , da je bil določen otrok na drugem CSD-ju evidentiran kot ogrožen. Sporočila o tem so odvisna zgolj o pripravljenosti staršev otrok, da o tem spregovorijo, ali od posameznih strokovnih delavcev , da se širše pozanimajo o družini tudi na CSD-ju z območja katerega prihaja družina. Zato to omogoča, da se že dogovorjeni zaščitni ukrepi na enem od CSD-jev niti ne prepoznajo ali pa se kot bi

moralo slediti , ukrep spremljanja nadaljuje ali pa se ga prekliče in s tem omogoči »izbris« takšnega primera iz evidenc.

Spolno izkoriščanje in zloraba otrok

Odbor priporoča da

v svoji zakonodaji država pogodbenica celovito opredeli vse oblike nasilja, vključno s spolnim izkoriščanjem in zlorabo otrok, -ZPND popolnoma neustrezno definira spolno nasilje nad otroci navkljub tem opozorilom pred sprejemanjem novega ZPND.

Posebno pozornost nameni obravnavanju spolne razsežnosti nasilja- Zaskrbljujoče je, da v zadnjih petih letih razkrivanje kaznivih dejanj spolnih napadov na otroke kaže statistično izrazit padec , kar bi nas moralo skrbeti , saj razlogi zagotovo niso v preventivnih učinkih , temveč v nezadovoljstvu ali nezaupanju ljudi oz. potencialnih prijaviteljev z delom institucij, ki v teh primerih posežejo, v minimaliziranju teh problemov, ko gre za majhne otroke, v neustezni ali izostali pomoči in podpori otrokom žrtvam, ki jo morajo najpogosteje starši iskati sami preko plačljivih privatnih terapevtov, v zelo popustljivi kaznovalni politiki, tudi v slabem raziskovanju teh deliktov in tako v takšni »klimi« odrasli in starši nimajo spodbude za prijavljanje sumov, temveč je njihovo sporočilo najbolj pogosto to »da bo za otroka, če to prijavijo, še slabše zaradi postopkov in na koncu njihove neučinkovitosti«.

Opravi poglobljeno študijo o spolnih zlorabah otrok , ki jo Slovenija še nima.

Poleg izpostavljenih priporočil Odbora, ki bi morala že biti upoštevana in realizirana, saj se nekatera že vlečejo skozi vse preglede uresničevanja otrokovih pravic, ponovno izpostavljamo kršitve , ki pomembno vplivajo na prepoznavanje širine tega problema v državi in vplivajo na uspešno razkrivanje spolnih zlorab, ter zaščito otrok, ter tako tudi na pravice otrok in družin:

Postopki, tako kazenski, kot postopki na družinskih sodiščih , še vedno ne sledijo osnovnemu pravilu tovrstnih postopkov- hitrosti. Še posebej izpostavljamo spolne zlorabe otrok. To vpliva tako na kvaliteto postopkov, na uspešnost razkrivanja ,predvsem pa na zmožnosti in sposobnosti otroka, da poda tekom dolgotrajnih preiskav ali pripravljanju več izvedeniških mnenj za enega otroka, relevantna sporočila.

V državi nimamo usposobljenih strokovnjakov za forenzični intervju z otrokom, kar lahko pogojuje neuspešnost raziskave, predvsem pa zmanjšuje možnosti, da so izjave otrok o dejanju, ki so ga utrpeli v skladu z zahtevami preiskav strokovno pridobljene in podkrepljene. To je pomembna etapa ,ki lahko vodi k uspešnosti postopkov in obsodbi osumljencev.

V ta namen naj se ob resnem usposabljanju vsaj nekaj strokovnjakov za forenzični intervju, glede na veljavno zakonodajo naj bodo to sodniki-ce v preiskavi, uveljavijo tudi v svetu že znane Smernice in protokoli za vodenje intervjuja z otrokom.

Nujno je tudi kvalitetnejše in bolj odgovorno delo izvedencev, ter učinkovit nadzor nad njihovim delom. Na to opozarjamo že od marca, leta 2011, s pozivi poslanimi Ministrstvu za pravosodje, Ministrstvu za zdravje, Zbornici kliničnih psihologov. Stanje tudi po sprejemu nove zakonodaje ni bistveno spremenjeno, saj se ni poseglo na področje zahtev po nadzoru nad izvedenci v smislu kvalitete njihovega dela, preverjanju kvalitete njihovih rednih izobraževanj in tudi zahtevam, da izvedenci tudi v praksi delajo z otroci starostnih skupin, za katera pišejo izvedeniška mnenja. Slaba kvaliteta izvedeniških mnenj tudi zato doprinaša in pogojuje izdelavo večkratnih izvedeniških mnenj za posameznega otroka, kar seveda ni v korist otrok.

Tudi soočanje otrok in domnevnih storilcev, kar je žal praksa pri izvedencih, je zaradi mnogih razlogov strokovno nesprejemljivo.

Zahtevamo, da se kot zavezujoče uveljavijo Smernice odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, saj je to pot, ki sledi največjim koristim otrok.

Družinska sodišča se žal prepogosto pri svojih odločitvah naslanjajo samo na strokovna, izvedeniška mnenja, ali mnenja CSD-jev. Toda žal so strokovna mnenja CSD-jev pogosto vsebinsko pripravljena tako, da se v njih ne opredelijo kaj bi bilo v največjo korist otroka, temveč nasilje npr. nad njim ali /in nad materjo zgolj izključujejo, potrdijo, pogosto minimalizirajo. Pogosto lahko sledi občutek, da se nočejo konfrontirati z nasiljem zlorablajočega starša.

Na osnovi nedorečenih, umikajočih se strokovnih mnenj, vključno z mnenji izvedencev se vedno bolj krepijo odločitve sodišč, da otrok mora imeti stike z obema staršema, ne glede na to, da jih npr. izrecno odklanja in se pri tem tudi vidno prepoznavna njegovo psihično trpljenje.

Že pred 5 leti, smo v Sloveniji v organizaciji Združenja dve leti zaporedoma gostili norveškega izvedeniškega strokovnjaka, ravno zaradi prepoznavanja, pridobivanja izkušenj in dobre prakse delovanja izvedencev v tujini. Predstavil je tudi njihov delujoči projekt Hiše za otroke, skozi katerega je predstavil hitro, strokovno in multidisciplinarno obravnavo otroka žrtve. Izjemen pomen takšnega načina dela je tudi dejstvo, da strokovnjaki svoje ugotovitve predstavijo tudi v sodnih postopkih in na ta način zaščitijo otroka pred izpostavljanjem različnim strokovnjakom in njihovim različnim mnenjem. MDDSZEM je po teh izobraževanjih izkazovalo zanimanje za takšno obliko pristopa pri otrocih, žrtvah, toda po treh letih se razen nekaterih napovedih, ni zgodilo nič. Menimo, da je to ena od pomembnih oblik zaščite otroka in udejanjanje resnično strokovnega dela v korist otroka in korist potekajočim postopkom.

Država ne zagotovi niti tolikšne zaščite otrok pred domnevnim nasiljem katerih koli oblik, da bi vsaj takoj po razkritju zlorab otroka za nekaj časa (morda vsaj 6 mesecev) odmaknila od storilca ali pa ne zahtevala takojšnjih stikov otroka z domnevnim nasilnežem, da bi se lahko otrok umiril in pridobil nazaj občutek varnosti. To domnevni nasilneži izkoristijo

in otroka ob stikih v popolnosti zmedejo oziroma ga zanikajo v njegovih sporočilih . To seveda vpliva tudi na potek kazenskega postopka.

Vloga CSD na zaščiti otrok je nedorečena. Predlogi, da se na tem področju vzpostavijo protokoli, ki bodo transparentni in bodo zagotavljali vsem otrokom in družinam enake pravice ob vključenosti in tudi seveda pravico do vključenosti , ter bodo tako starši kot otroci skozi njih prepoznali tudi svoje pravice tekom postopkov zaščite otroka, navkljub večkratnim predlogom , po mnenju Ministrstva za delo, družino , socialne zadeve in enake možnosti niso potrebni. Tako ostaja še naprej prosta presoja strokovnih delavcev na CSD osnova delovanja na zaščiti otrok. S tem so lahko kršene pravice otrok , delovanje na zaščiti ni transparentno , kar omogoča tudi konkretne pritožbene odzive.

Navkljub temu, da 82.člen ZUP-a omogoča takojšen vpogled upravičnim uporabnikom / strankam v spis , ki se vodi o njihovem primeru na CSD-jih , se še vedno od uporabnikov zahteva pisno zaprosilo, ali naj poimenujejo namen vpogleda oz. problem o katerem bi se radi informirali s pomočjo vpogleda v spis in da jim bodo to pripravile strokovne delavke CSD-ja, ali jim postavljajo roke, do kdaj morajo počakati, da lahko vpogledajo v spis. To je v nasprotju z duhom zakona, da se strankam omogoča da čim lažje varujejo svoje pravice in pravne koristi.

Nadzor nad CSD-ji pa je na način, kot je Socialna inšpekcija organizirana sedaj in sicer sodi pod Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter enake možnosti, neustrezen, saj ne gre za neodvisen organ.

Država tudi ne zagotavlja in ni sprejela vseh ustreznih ukrepov s katerimi bi / 39. Člen Konvencije/, otrokom , ki so bili žrtve kakršnekoli oblike zanemarjanja, izkoriščanja ali zlorabe, pospešila telesno in duševno okrevanje. Pogosto so starši napoteni na plačljive storitve terapevtov, pri čemer ni niti nadzora nad tem, kdo se lahko poimenuje terapevt. Pri tem je potrebno izpostaviti tudi to, da pogosto otrok zaradi cen in tudi zaradi dolgih čakalnih vrst za te »strokovnjake« ostane brez potrebne pomoči.

Lanzarotska konvencija postavlja zahteve tako za izobraževanje vseh, ki pri svojem delu prihajajo v stik z otrokom (vrtci, šole, zdravstvo, tudi rejniške družine itd.), kot tudi zahteve za izobraževanje otrok.

Združenje proti spolnemu zlorabljanju

Katja Bašič